

นิบาต

บทที่ ๑๗ : ปัจจัยทำนายนาม

ใช้เป็นเครื่องหมายแทนวิภัตตินาม (บางวิภัตติ)

ปัจจัยนามหรือปัจจัยท้ายนาม หมายถึงกลุ่มคำหมู่หนึ่งมี โ ต
ปัจจัยเป็นต้นใช้สำหรับลงท้ายนามศัพท์หรือธาตุเป็นเครื่องหมาย
แทนวิภัตตินามแบ่งเป็น ๔ กลุ่ม คือ

๑.ปัจจัยที่ลงท้ายนามศัพท์แทนตติยวิภัตติ แปลว่า “โดย, ตาม,
ข้าง, เพราะ” แทนปัญจมีวิภัตติ แปลว่า “แต่, จาก, กว่า” ได้แก่ โ ต
ปัจจัย

๒.ปัจจัยที่ลงท้ายสัพพนามแทนสัตตมีวิภัตติ ทั้งสองวณะ แปลว่า
“ใน, ใกล้, ที่, บน, ณ” ได้แก่ปัจจัย ๙ ตัว คือ ตฺร, ตฺถ, ห, ฐ, ธิ, หี, หံ,
หิณฺจัน, ว

๓. ปัจจัยที่ลงท้ายสัพพนาม สำหรับบอกกาลเวลา แปลว่า “ในกาล...”
แทนปฐมวิภัติ แปลว่า “อ. (ลัตตมปีปัจจัตตะ)” ได้แก่ปัจจัย ๗ ตัว คือ
ทา, ทานิ, รหิ, ธุนา, ทาจัน, ชุช, ชุช

๔. ปัจจัยที่ลงท้ายธาตุใช้แทนปฐมวิภัติ แปลว่า “อ.อัน...” และใช้แทน
จตุตถวิภัติแปลว่า “เพื่ออัน...” ได้แก่ปัจจัย ๒ ตัว คือ ตเว, ตุ

โต ปัจจัย

ใช้ลงท้ายนามศัพท์ ๓ ประเภท คือ

๑.นามนาม ลงแล้วแปลได้เลยเหมือนกับลงวิภัตตินาม เช่น
หตุถ+โต =หตุถโต. แปลว่า จากมือ

๒.คุณนาม ลงแล้วโยคนามนามที่ลง โต ปัจจัยมาเป็นคำหลัก เช่น
ทुरु+โต =ทुरुโต โยค ฐานโต. แปลว่า แต่ที่ไกล
ทิม+โต =ทิมโต โยค ภาคโต. แปลว่า โดยส่วนยาว

๓.สัพพนาม ลงแล้วโยคนามนามที่ลง โต ปัจจัยมาเป็นคำหลัก เช่น
ต+โต =ตโต โยค ฐานโต. แปลว่า แต่ที่นั้น

องค์ประกอบ	รูปสำเร็จ	คำแปล	ตัวอย่างวิธีการใช้		
สหัพ+โต	=สหัพโต	แต่...ทั้งปวง	สหัพโต	ฐานโต	แต่ที่ทั้งปวง
อัญญ+โต	=อัญญโต	แต่...อื่น	อัญญโต	ฐานโต	แต่ที่อื่น
อัญญตร+โต	=อัญญตรโต	แต่...อันใดอันหนึ่ง	อัญญตรโต	ฐานโต	แต่ที่แห่งใดแห่งหนึ่ง
อิตร+โต	=อิตรโต	แต่...นอกนี้	อิตรโต	ปกฺขโต	แต่ฝ่ายนอกนี้
เอก+โต	=เอกโต	ข้าง...เดียว	เอกโต	ปกฺขโต	โดยฝ่ายเดียว
อุภ+โต	=อุภโต	ข้าง...ทั้งสอง	อุภโต	ตฺรโต	จากฝั่งทั้งสอง
ปร+โต	=ปรโต	จาก...อื่น	ปรโต	ปกฺขโต	จากฝ่ายอื่น

องค์ประกอบ	รูปสำเร็จ	คำแปล	ตัวอย่างวิธีการใช้		
ต+โต	=ตโต	แต่...นั้น	ตโต	กาลโต	แต่กาลนั้น
เอต+โต	=เอโต	แต่...นั้น	เอโต	ปสุโต	แต่ฝ่ายนั้น
เอต+โต	=อโต	แต่...นั้น	อโต	ปกุขโต	แต่ฝ่ายนั้น
อิม+โต	=อิโต	แต่...นี้	อิโต	ฐานโต	แต่ที่นี่
อปร+โต	=อปรโต	ข้าง...อื่นอีก	อปรโต	ปกุขโต	จากฝ่ายอื่น
ปุร+โต	=ปุรโต	ข้างหน้า	ปุรโต	—	ข้างหน้า
ปรจุฉ+โต	=ปรจุฉโต	ข้างหลัง	ปรจุฉโต	—	ข้างหลัง

องค์ประกอบ	รูปสำเร็จ	คำแปล	ตัวอย่างวิธีการใช้		
ทกฺขิณ+โต	=ทกฺขิณโต	ข้างขวา	ทิกฺขิณโต	—	ข้างขวา
วาม+โต	=วามโต	ข้างซ้าย	วามโต	—	ข้างซ้าย
อุตุตฺร+โต	=อุตุตฺรโต	ข้างทิศเหนือ	อุตุตฺรโต	—	ข้างทิศเหนือ
อฺร+โต	=อฺรโต	ข้างล่าง	อฺรโต	—	ข้างล่าง
ย+โต	=ยโต	แต่...ใด	ยโต	กาลโต	แต่กาลใด
อมฺ+โต	=อมฺโต	แต่...โน้น	อมฺโต	นครโต	แต่เมืองโน้น
กตฺร+โต	=กตฺรโต	แต่...ไหน	กตฺรโต	กฺุลโต	แต่ตระกูลไหน
กึ+โต	=กฺโต	แต่...ไหน	กฺโต	ฐานโต	แต่ที่ไหน

ตฺร, ตฺถ, ห, ฐ, ฐิ, หี, หํ, หิณฺจณํ, ว ปัจจัย

ใช้ลงท้ายวิเศษณ์สัพพนาม ๒ ประเภท คือ

๑.อนิยมวิเศษณ์สัพพนาม ลงแล้วโยคนามนามที่ลง สุมิ วิภัตติมาเป็น

คำหลัก ส่วนสัพพนามที่ลงปัจจัยเหล่านี้แปลเป็นคำขยาย เช่น

สพฺพ+ตฺร =สพฺพตฺร โยค ฐาเน แปลว่า ในที่ทั้งปวง.

ย+ตฺถ =ยตฺถ โยค กาลे แปลว่า ในกาลใด

๒.นิยมวิเศษณ์สัพพนาม ลงแล้วโยคนามนามที่ลง สุมิ วิภัตติมาเป็น

คำหลัก ส่วนสัพพนามที่ลงปัจจัยเหล่านี้แปลเป็นคำขยาย เช่น

ต+ตฺถ =ตตฺถ โยค ฐาเน แปลว่า ในที่นั้น

องค์ประกอบ	รูปสำเร็จ	คำแปล	ตัวอย่างวิธีการใช้		
สัพพ+ตฺร	สัพพตฺร	ใน...ทั้งปวง	สัพพตฺร	กาล	ในกาลทั้งปวง
สัพพ+ตฺถ	สัพพตฺถ	ใน...ทั้งปวง	สัพพตฺถ	ฐานะ	ในที่ทั้งปวง
สัพพ+ถิ	สัพพถิ	ใน...ทั้งปวง	สัพพถิ	ฆเร	ในเรือนทั้งปวง
อญฺญ+ตฺร	อญฺญตฺร	ใน...อื่น	อญฺญตฺร	วิหारे	ในวิหารอื่น
อญฺญ+ตฺถ	อญฺญตฺถ	ใน...อื่น	อญฺญตฺถ	ทิวเส	ในวันอื่น
ย+ตฺร	ยตฺร	ใน...ใด	ยตฺร	กาล	ในกาลใด
ย+ตฺถ	ยตฺถ	ใน...ใด	ยตฺถ	ธมฺเม	ในธรรมใด

องค์ประกอบ	รูปสำเร็จ	คำแปล	ตัวอย่างวิธีการใช้		
ย+หิ	ยหิ	ใน...ใด	ยหิ	ชเน	ในชนใด
ย+หํ	ยหํ	ใน...ใด	ยหํ	วสุเส	ในฤดูใด
ต+ตฺร	ตตฺร	ใน...นั้น	ตตฺร	เทเส	ในประเทศนั้น
ต+ตฺถ	ตตฺถ	ใน...นั้น	ตตฺถ	ปะเทสุ	ในบท ท. เหล่านั้น
ต+หิ	ตหิ	ใน...นั้น	ตหิ	มาเส	ในเดือนนั้น
ต+หํ	ตหํ	ใน...นั้น	ตหํ	กาล	ในกาลนั้น
อิม+ตฺร	อตฺร	ใน...นี้	อตฺร	ฐาเน	ในที่นี้

องค์ประกอบ	รูปสำเร็จ	คำแปล	ตัวอย่างวิธีการใช้		
อิ+ตฺถ	อตฺถ	ใน...นี้	อตฺถ	เวลายัง	ในเวลานี้
เอ+ตฺร	เอกฺตฺร	ใน...เดียว	เอกฺตฺร	ฐานะ	ในที่เดียว
เอ+ตฺถ	เอกฺตฺถ	ใน...เดียว	เอกฺตฺถ	ฐานะ	ในที่เดียว
อุ+ย+ตฺร	อุ+ย+ตฺร	ใน...ทั้งสอง	อุ+ย+ตฺร	ชนเส	ในชน ท. ทั้งสอง
อุ+ย+ตฺถ	อุ+ย+ตฺถ	ใน...ทั้งสอง	อุ+ย+ตฺถ	ฉมฺเมเส	ในธรรม ท. ทั้งสอง
อิ+ม+ตฺถ	เอตฺถ	ใน...นี้	เอตฺถ	วงเน	ในคำนี้
อิ+ม+ธ	อิธ	ใน...นี้	อิธ	อาวาส	ในอาวาสนี้

องค์ประกอบ	รูปสำเร็จ	คำแปล	ตัวอย่างวิธีการใช้		
อิ+ม+ห	อิห	ใน...นี้	อิห	ฉมฺมวินนย	ในธรรมและวินัยนี้
กิ+ตฺร	กุตฺร	ใน...ไหน	กุตฺร	ฐาเน	ในที่ไหน
กิ+ตฺถ	กตฺถ	ใน...ไหน	กตฺถ	กฺุเล	ในตระกูลไหน
กิ+หี	กฺุหี	ใน...ไหน	กฺุหี	มาเส	ในเดือนไหน
กิ+หํ	กฺุหํ	ใน...ไหน	กฺุหํ	กฺุญฺญิยํ	ในกฺุญฺญิไหน
กิ+หิณฺจนํ	กฺุหิณฺจนํ	ใน...ไหน	กฺุหิณฺจนํ	วสฺเส	ในปีไหน
กิ+ว	กฺุว	ใน...ไหน	กฺุว	วิทาเร	ในวัดไหน

ทา, ทานิ, รหิ, ธุนา, ทางนํ, ชุช, ชุชฺ

ใช้ลงท้ายวิเศษณ์สัพพนาม ๒ ประเภท คือ

๑.อนิยมวิเศษณ์สัพพนาม ลงแล้วใช้บอกกาลเวลา แปลว่า ในกาล... เช่น

สพฺพ+ทา =สพฺพทา แปลว่า ในกาลทั้งปวง

ย+ทา =ยทา แปลว่า ในกาลใด

๒.นิยมวิเศษณ์สัพพนามลงแล้วใช้บอกกาลเวลา แปลว่า ในกาล... เช่น

ต+ทา =ตทา แปลว่า ในกาลนั้น

อิหม+ทานิ =อิทานิ แปลว่า ในกาลนี้

ใช้ลงหลัง สมาน คัมภ์ เช่น สมาน+ชุชฺ =สชุชฺ ในวันนี้, ในกาลนี้

องค์ประกอบ	รูปสำเร็จ	คำแปล			
สพฺพ+ทา	สพฺพทา	ในกาลทั้งปวง			
สพฺพ+ทา	สทา	ในกาลทุกเมื่อ			
ย+ทา	ยทา	ในกาลใด			
ต+ทา	ตทา	ในกาลนั้น			
กั+ทา	กทา	ในกาลไร			
กั+ทา+จิ	กทาจิ	ในกาลบางครั้ง			
อิม+ทานิ	อิทานิ	ในกาลนี้			
เอต+รหิ	เอตรหิ	ในเมื่อนี้			

องค์ประกอบ	รูปสำเร็จ	คำแปล		
กี+รหิ+จิ	กรหิ	ในกาลไหน ๆ		
อิ+ม+รु+นา	อรุนา	ในกาลนี้		
กี+ทา+จ+น	กุกา+จ+น	ในกาล ๆ		
อิ+ม+ช+ช	อชช	ในวันนี้		
ส+มา+น+ช+ช	สชช	ในวันนี้		
ป+ร+ช+ช	ปรชช	ในวันอื่น		
อ+ป+ร+ช+ช	อปรชช	ในวันอื่นอีก		

ตัวอย่างประโยคการใช้ปัจจัยท้ายนามบอกเวลา

๑.อมิตเตเนว พาลเอหิ สวาโส สพฺพทา ทุกฺโข โหติ.

อ.การอยู่พร้อม ด้วยคนพาล ท. ผู้มิใช้มิตรนั้นเที่ยว เป็นเหตุนำ
ทุกข์มาให้ ย่อมเป็น.

๒.ปณฺทิต อริยปฺปเวทิตะ ฌมฺเม สทา รมติ.

อ.บัณฑิต ย่อมยินดี ในธรรม อันพระอริยะประกาศแล้ว ในกาลทุกเมื่อ.

๓.ยทา เต กุจฺฉิยํ คพฺโง ปติฏฺฐาติ; ตทา เม อาโรเจยฺยาสิ.

อ.สัตว์ผู้เกิดแล้วในครรภ์ ย่อมตั้งอยู่เฉพาะ ในท้อง ของเธอ ในกาล
ใด, อ.เธอ พึงบอก แก่เรา ในกาลนั้น

๔.กथा กมนนุตันนํ อนนุโต ปณฺณายิสฺสตี, กथा มยํ อปฺโปสฺสกุกา
โภเค ภูณฺชิสฺสาม.

อ.ที่๑สุด แห่งการงาน ท. จักปราภวในกาลไร, อ.เรา ท. ผู้มีความ
ชวนชวายน้อย จักบริโภค ซึ่งโภคะ ท. ในกาลไร.

๕.อัยํ ทารโก กथा ชาโต.

อ.เด็กนี้ เกิดแล้ว ในกาลไร.

๖.ตถาคตา กทาจิ โลกเก อปฺปชฺชุนฺตี.

อ.พระตถาคตเจ้า ท. ย่อมเกิดขึ้น ในโลก ในกาลบางคราว.

๗.อิทานิ อิมิ อนฺโตวสุสํ ตโย มาเส น นิปชฺชิสฺสามิ.

ในกาลนี้ อ.เรา ท. จักไม่นอน ตลอดเดือน ท. สาม ตลอดภายในแห่ง
พรรษา นี้.

๘.ปุพฺพเพ เม อกฺขิณี โถกํ รุชฺชิสฺสุ, อิทานิ อติเรกตรํ รุชฺชนฺติ.

ในกาลก่อน อ.นัยน์ตา ท. ของดิฉัน ย่อมปวด หน้อยหนึ่ง, ในกาลนี้
อ.นัยน์ตา ท. ย่อมปวด ยิ่งเกินกว่า.

๙.อชฺช พุทฺธวิสัยํ พุทฺธลีฬหํ ปสฺสิสฺสาม.

ในวันนี้ อ.เรา ท. จักเห็น ซึ่งพุทธวิสัย ซึ่งพุทธลีลา.

๑๐. กาย นุตถ ภิกขเว เอตริหิ กถาย สนฺนิสิณฺหา.

ดูก่อนภิกษุ ท. อ.เธอ ท. เป็นผู้นั่งพร้อมกันแล้ว ด้วยวาจาเป็น
เครื่องกล่าว อะไร หนอ ย่อมมี ในกาลนี้.

๑๑. อัย อรุณา ปพฺพชิตฺโต ททฺรสามเณโร มํ ออนุพฺนุธมาโน เอวํ
วทติ.

อ.สามเณรเด็ก นี้ ผู้บวชแล้ว ในกาลไม่นาน (ในกาลนี้) ติดตาม
อยู่ ซึ่งเรา ย่อมกล่าว อย่างนี้.

การแปลปัจจัยท้ายนามสำหรับบอกกาลเป็นประธาน

บทที่ลงปัจจัยท้ายนามใช้บอกกาลปกติให้แปลเป็นสัตตมีวิภัตติว่า “ใน” แต่เมื่อใช้เป็นประธานในประโยคเรียกว่า **สัตตมปัจจัยตะ**

บทใดจะแปลเป็นประธานให้สังเกตว่าจะมีคำนามนามที่ใช้บอกเวลา ลงปฐมวิภัตติอยู่ในประโยคด้วย และแปลเป็นบทวิกติกัตตาว่า “เป็น”

๑. **อิทานิ** **วิกาโล** ชาโต.

๒. **กาลนี้** เป็นเวลาวิกาล เกิดแล้ว.

อิทานิ ในประโยคนี้อแปลเป็นประธานว่า อ. (อันว่า...)

ส่วน **วิกาโล** แปลเป็นบทวิกติกัตตาว่า เป็น...

๒.อิทานิ เม อยุยานํ ปาฏิหาริยกรณเวลา (โหติ).

อ.กาลนี้ เป็นเวลาเป็นที่กระทำซึ่งปาฏิหาริย์ ของพระคุณเจ้า ท. ของเรา
ย่อมนั้น

๓.ภานฺเต จุนฺทสุกริกสุส เคหทวารํ ปิทหิตฺวา สุกรานํ มาริยมานานํ,
อชฺช สตฺตโม ทิวโส โหติ.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อสุกร ท. อันนายจันทสุกริก ปิดแล้ว
ซึ่งประตูแห่งเรือน ให้ตายอยู่, อ.วันนี้ เป็นวันที่เจ็ด ย่อมเป็น.

๔. ภาณุเต อชช ธรรมสุสวนทิวโส (โหดิ), น มย คมิสุสาม, ธรรม
สุณิสสาม.

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ **อ.วันนี้** เป็นวันเป็นที่พึงซึ่งธรรม ย่อมเป็น,
อ.เรา ท. จักไม่ไป, อ.เรา ท. จักพึง ซึ่งธรรม.

๕. **อชช** เม อุปชฎาเยน สทุธิ ตติโย **ทิวโส** เอกเสนาสเน
วสนตสส (โหดิ).

อ.วันนี้ เป็นวันที่สาม ของเรา ผู้พักอยู่ ในเสนาสนะเดียวกัน
กับ ด้วยพระอุปชฎาจารย์ ย่อมเป็น.